

кризи. На противагу цьому зазначимо, що існує інша реакція — зокрема, за результатами 2009 року зросли як ринок державних цінних паперів, так і ринок муніципальних зобов'язань.

Таким чином, у правовій площині і на практиці існують передумови для інвестицій фізичних осіб в інструменти фінансового ринку — окремі його сегменти динамічно розвиваються, існує широке коло інструментів і фінансових послуг, які опосередковують рух інвестиційних ресурсів в Україні.

Аналіз конкурентних переваг інструментів фінансового ринку в системі трансформації заощаджень населення порівняно з іншими потенційними об'єктами інвестування — насамперед, ринком нерухомості, банківських металів і страхування життя — повинен проводитися з врахуванням особливостей їх економічної та правової природи. А єдність інвестиційного процесу на рівні конкретної фізичної особи вимагає дослідження цього питання в контексті реалізації інвестиційної діяльності.

У загальному, аналіз факторів інвестиційної діяльності фізичних осіб в Україні засвідчив, що, незважаючи на досить складну ситуацію в питанні формування заощаджень (пов'язану, насамперед, з низьким рівнем життя населення), вже на сучасному етапі існують передумови для значної активізації цього процесу:

- по-перше, на фінансовому ринку присутні фінансові інструменти, які можуть бути об'єктом інвестування;
- по-друге, значний прошарок населення в змозі формувати заощадження достатні для здійснення інвестицій на фінансовому ринку.

Таким чином, сукупний вплив цих факторів підтверджує правильність зробленого нами припущення — через першочергову оптимізацію механізмів вітчизняного фінансового ринку можна досягти активізації інвестицій індивідуальних учасників, навіть незважаючи на складнощі у сфері формування заощаджень. Відповідно, виникає необхідність проведення порівняння ролі різних фінансових інструментів у інвестиціях фізичних осіб.

Література

1. Топ-листи 2010 р. — <http://news.finance.ua>
2. Статистичний бюлетень (електронне видання). Грудень 2009 — квітень 2010 року. — Національний банк України // www.Bank.gov.ua
3. Наказ Міністерства економіки України «Про затвердження Методики розрахунку обсягів тіньової економіки» від 27 червня 2006 року № 222.

Статтю подано до редакції 15.02.11 р.

УДК 336.71

О. М. Діба, канд. екон. наук, доцент,
кафедра банківських інвестицій
В. М. Левицька, аспірант,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

НОРМА ОБОВ'ЯЗКОВИХ РЕЗЕРВІВ ЯК ОДИН ІЗ МОНЕТАРНИХ ІНСТРУМЕНТІВ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВО-КРЕДИТНИМ РИНКОМ

В данной статье авторами анализируется применение нормы обязательных резервов Национальным банком Украины для регулирования денежно-кредитного рынка, рассмотрено теоретический аспект норм обязательного резервирования и выдвинуты предложения по использованию этого инструмента денежно-кредитной политики в современных условиях экономического развития Украины.

Ключевые слова: норма обязательных резервов, денежно-кредитная политика, Национальный банк Украины, инструмент денежно-кредитной политики, денежно-кредитный рынок.

In this article the author examines the application of the required reserves rate of the National Bank to regulate the monetary market, explored the theoretical aspects of the norms of mandatory reserves and made proposals on the use of this instrument of monetary policy in the modern context of the economic development of Ukraine.

Key words: required reserve ratio, monetary policy, National Bank of Ukraine, instrument of monetary policy, monetary market.

Проаналізовано застосування норм обов'язкових резервів Національним банком України для регулювання грошово-кредитного ринку, розглянуто теоретичний аспект норм обов'язкового резервування та подано пропозиції щодо використання цього інструменту грошово-кредитної політики в сучасних умовах економічного розвитку України.

Ключові слова: норма обов'язкових резервів, грошово-кредитного, Національний банк України, інструмент грошово-кредитної політики, грошово-кредитний ринок.

У 2010 році грошово-кредитна політика здійснюється у складних умовах економічної та фінансової кризи і спрямовується на якнайшвидше подолання її наслідків. Останні соціально-економічні перетворення в Україні дали поштовх для пошуку та вдосконалення методів здійснення грошово-кредитної політики Національного банку України.

Національний банк України, виконуючи свою регулятивну функцію, підтримує рівновагу на грошово-кредитному ринку за допомогою законодавчо визначених механізмів та інструментів у межах методів прямої та вибіркової дії, зокрема визначення та регулювання норм обов'язкових резервів для комерційних банків [4].

Обов'язкові резервні вимоги є одним із монетарних інструментів, що використовується центральними банками для регулювання обсягів грошової маси в обігу та управління грошово-кредитним ринком. У вузькому значенні під обов'язковими резервами розуміють активи банку, які використовуються для забезпечення його гарантованої ліквідності [3, с. 22].

Норматив обов'язкового резервування — установлений Національним банком України у процентному значенні розмір обов'язкових резервів до зобов'язань щодо залучених банком коштів у національній та в іноземній валюті (у тому числі в банківських металах). Єдиний порядок визначення і формування обов'язкових резервів для всіх банків України встановлюється Правлінням Національного банку України.

Дослідженням основних інструментів грошово-кредитної політики, а саме питанням обов'язкового резервування, присвятили багато праць вітчизняні і зарубіжні науковці та практики: С. Деміралп, Д. Фарлі, Б. П. Адамик, А. Гальчинський, Н. І. Гребенюк, М. І. Диба, Л. В. Коротюк, А. М. Мороз, В. С. Стельмах, М. І. Савлук та ін.

Одні вчені апелюють, що збільшення норми обов'язкового регулювання позитивно відображається на ринку грошей і грошовій масі в обігу, інші ж наполягають на тому, що норма резервування повинна бути оптимально низькою, так як це б дозволяло б зменшувати витрати банку та проводити активнішу кредитну політику.

Так, на думку С. Деміралп і Д. Фарлі, більш низькі вимоги до норм резервування дозволили б укріпити долар на світовому ринку та зменшити рівень оподаткування депозитних установ [1].

На думку В. С. Стельмаха, найкращим рішенням для покращення регулювання грошово-кредитного ринку є поміркованість і зваженість у використанні такого інструмента монетарної політики, як норма обов'язкового резервування [16].

Обов'язкові резервні вимоги є одним із найпотужніших засобів грошово-кредитного регулювання, так як навіть незначні зміни норми обов'язкових резервів призводять до значних змін в обсягах кредитних вкладень комерційних банків і відчутно впливають на грошову масу. Зміна норм обов'язкового резервування відображається на діяльності комерційних банків, тому вимагає проведення детального аналізу грошово-кредитної сфери з метою стабільного економічного зростання та уникнення негативних явищ у банківському сегменті країни.

Дія цього інструмента полягає у зміні центральним банком нормативу резервування, в межах якого банки зобов'язані частину залучених коштів зберігати на рахунку у центральному банку.

У сучасних умовах обов'язкове резервування — це інструмент грошово-кредитної політики, що використовується, крім регулювання ліквідності банківської системи, для регулювання емісії кредитних грошей банками, засіб антициклічної та антиінфляційної політики.

Практика використання механізму обов'язкових резервів, як інструменту грошово-кредитної політики, почала застосовуватися НБУ із 1992 р. Цей інструмент був одним з найважливіших важелів регулювання грошово-кредитної політики в Україні. З часом, використання цього інструменту почало витіснятися гнучкішими інструментами регулювання грошово-кредитної політики, проте лише шляхом зменшення норм обов'язкового резервування. Використання інструменту обов'язкових резервних вимог регулюється нині чинним Положенням про формування обов'язкових резервів для банків України затвердженим Постановою Правління Національного банку України від 16 березня 2006 року № 91 (далі — Положення про формування обов'язкових резервів).

Грошово-кредитне регулювання, яке здійснює центральний банк, є одним із елементів економічної політики держави і являє собою сукупність заходів, спрямованих на зміну гро-

шової маси і обігу, обсягів кредитів, рівня процентних ставок та інших показників грошового обігу і ринку позичкових капіталів. Ціль грошово-кредитного регулювання — досягнення стабільного економічного зростання, зниження рівня інфляції та безробіття.

Залежно від стану грошово-кредитного ринку і прогнозу його подальшого розвитку Правління Національного банку України приймає окремі рішення щодо звітного періоду резервування; нормативів обов'язкового резервування; складу зобов'язань банку (об'єкт резервування) щодо яких установлюються нормативи обов'язкового резервування; обсягу обов'язкових резервів, який має щоденно на початок операційного дня зберігатися на кореспондентському рахунку банку в Національному банку; порядку формування та зберігання коштів обов'язкового резервування на окремому рахунку в Національному банку. Ретроспективний аналіз використання зазначених та інших внутрішніх важелів обов'язкових резервних вимог свідчить про значні зміни у їх використанні [16]. Зокрема:

- звітний період резервування. Це визначений строк (кількість днів), протягом якого кошти резервуються і зберігаються на кореспондентському рахунку банку в Національному банку або на окремому рахунку в Національному банку відповідно до встановлених нормативів. За час використання інструменту обов'язкового резервування в Україні звітний період дотримання банками резервних вимог становив залежно від ситуації на грошовому ринку 10, 15 днів, а нині — місяць. Подовження звітного періоду свідчить про лібералізацію політики Національного банку України щодо обов'язкового резервування;

- розмір і вид активів, що можуть зараховуватися для покриття обов'язкових резервів. Використання цього важеля дозволяє зменшити встановлений норматив резервування та збільшити ліквідність банків;

- обсяг обов'язкових резервів, який має щоденно на початок операційного дня зберігатися на кореспондентському рахунку банку в НБУ. Він установлюється для звітного періоду резервування в процентному відношенні (від 20 до 100 %) до суми обов'язкових резервів за попередній звітний період резервування, визначеної без урахування покриття будь-якими активами банку. Національний банк з 2005 року неодноразово змінював розмір обсягу обов'язкових резервів, який має зберігатися щоденно на початок операційного дня на кореспондентському рахунку в НБУ — на 1 січня 2005 р. цей показник був встановлений на рівні не менше 60 % від суми визначеного та сформованого обсягу обов'язкових резервів за попередній звітний період резервування, з 15 квітня — не менше 80 %, з 1 вересня — не менше 100 %, з 1 жовтня — не менше 90 %, з 1 жовтня 2006 р. — не менше 100 %, з 10 вересня 2009 року — не менше ніж 90 %, а з 01 травня 2010 року — 100 % від суми обов'язкових резервів [15];

- формування та зберігання банками коштів обов'язкових резервів. До травня 2006 року формування та зберігання банками коштів обов'язкових резервів здійснювалося лише на кореспондентському рахунку в НБУ. Із зазначеного періоду та відповідно до Положення про порядок формування обов'язкових резервів [11], формування та зберігання банками коштів обов'язкових резервів здійснюється в грошовій одиниці України на кореспондентському рахунку банку в Національному банку та/або на окремому рахунку в Національному банку. Зазначені зміни законодавчо закріпили право Національного банку приймати рішення щодо формування і зберігання банками коштів обов'язкових резервів на окремому рахунку в разі суттєвого погіршення ситуації на грошово-кредитному ринку внаслідок несприятливих політичних, соціально-економічних обставин, техногенних катастроф, стихійного лиха чи інших подій, що потенційно можуть загрожувати стабільній роботі банківської системи.

Відповідно до змін, внесених Постановою Правління Національного банку України «Про затвердження Змін до Положення про порядок формування обов'язкових резервів для банків України» від 27 серпня 2009 року № 512, за залишками коштів обов'язкових резервів, що перераховані банками на окремий рахунок у Національному банку України, Національний банк нараховує проценти в установленому ним порядку за умови дотримання банком порядку формування та зберігання обов'язкових резервів;

- нормативи обов'язкового резервування та частота їх змін за певний період. Норма обов'язкового резервування та її зміни визначаються відповідно до завдань грошово-кредитної політики й змін макроекономічної та монетарної ситуації. Різке підвищення та високий розмір обов'язкових резервних вимог можуть спричинити погіршення ліквідності та виконання банками розрахункової функції;

- об'єкт резервування («база» обов'язкових резервів), яким можуть бути як загальна сума залучених коштів, так і окремі його складові. Зокрема, до 2000 р. розмір обов'язкових ре-

зервів визначався узагальнено для усіх видів залучених коштів і становив на кінець 1992 року — 13 %, 1993 — 25, 1994—1997 рр. — 16,5, 1999 р. — 17 і в 2000 р. — 15 %. З 2001 р. Національний банк почав застосовувати до визначення норм резервування диференційований підхід. Відповідно до Постанови НБУ від 16.03.2006 р. №91 «Про порядок формування обов'язкових резервів для банків України» зобов'язання щодо дотримання нормативів обов'язкового резервування коштів і порядку їх формування виникає в банків із часу отримання ними банківської ліцензії. Для всіх банків України устанавлюється єдиний порядок визначення і формування обов'язкових резервів. Обов'язковому резервуванню підлягають усі залучені банком кошти, за винятком коштів, залучених від банків-резидентів, міжнародних фінансових організацій, а також коштів, залучених на умовах субординованого боргу [11].

Так, станом на кінець року діапазон (максимальний і мінімальний рівень) обов'язкових резервних вимог для банків України коливався у межах 6—15 % у 2001 р., 0—12 % — у 2002—2003 рр. (рис. 1).

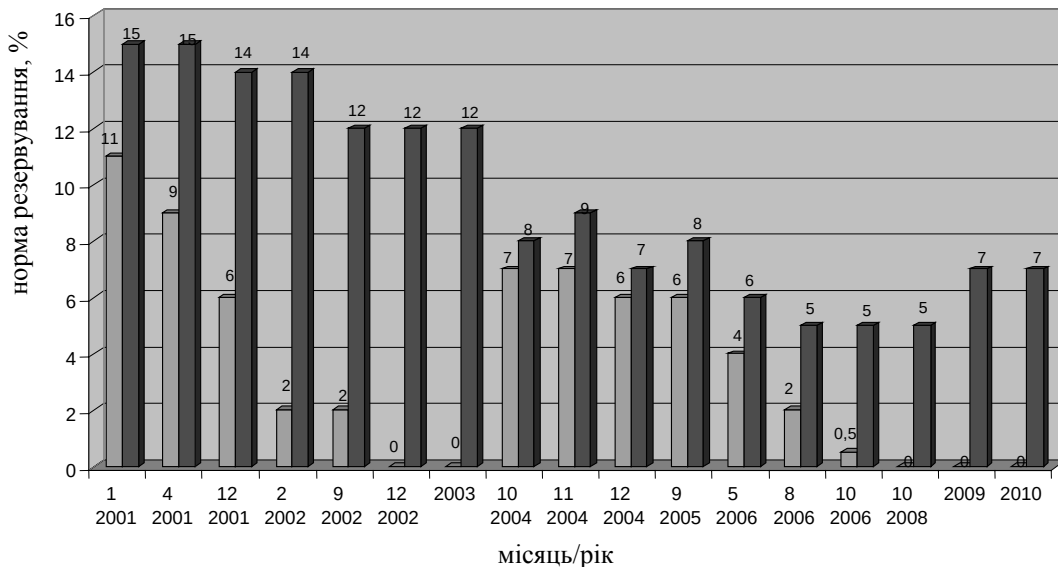

Рис. 1. Динаміка змін розміру диференційованих норм обов'язкових резервних вимог для банків в Україні у 2001—2010 рр.

Примітка: З 11.10.2008 року була тимчасово встановлено нульову ставку резервування коштів за договорами про залучення банками коштів в іноземній валюті від нерезидентів на строк, що дорівнює або менше 183 календарних днів [10].

З кінця 2002 р. до жовтня 2004 р. від банків не вимагалось формування резервів за довгостроковими коштами, залученими в національній валюті від юридичних і фізичних осіб, тобто обов'язкове резервування здійснювалося за нульовою ставкою.

З жовтня 2004 р. через інфляційні тенденції Національний банк України почав застосовувати жорсткішу політику мінімальних резервних вимог, одним із важелів реалізації якої стало введення єдиного критерію диференціації норми резервування — строковості. Нормативи обов'язкового резервування були встановлені: за строковими коштами і вкладками юридичних і фізичних осіб у національній та іноземній валюті; за коштами вкладів юридичних і фізичних осіб у національній та іноземній валюті на вимогу; за коштами на поточних рахунках. Протягом 2004—2005 рр. їх розміри неодноразово змінювалися і з вересня 2005 р. становили відповідно 6 і 8 %, а з травня 2006 р. — 4 і 6 %.

З серпня 2006 р. при визначенні їх норм обов'язкового резервування почала враховуватися не лише строковість залучених банками України коштів (строкові, до запитання), а й їх валюта залучення (національна, іноземна).

У 2007 році в Україні спостерігалось посилення інфляційних процесів, тому Національний банк з метою стримування інфляційного тиску та попередження накопичення ризиків виникнення дисбалансів у фінансовій сфері з 20 листопада 2007 року вводить до складу зобов'язань банків, які підлягають обов'язковому резервуванню в розмірі встановлених нормативів обов'язкового резервування, кошти, які залучені банками від банків-нерезидентів і фінансових організацій-нерезидентів.

Наступні зміни в умовах формування банками обов'язкових резервних вимог були запроваджені Національним банком у жовтні 2008 р. у комплексі з іншими заходами, спрямованими на нейтралізацію впливу зовнішньої фінансової кризи, забезпечення стабільності банківської системи та підтримання її ліквідності відповідно до постанови Національного банку України «Про додаткові заходи щодо діяльності банків» від 11.10.2008 р. № 319. Нормами цієї Постанови встановлено, що банки здійснюють обов'язкове резервування коштів з урахуванням касових залишків коштів у національній валюті та облігацій внутрішньої державної позики, строк погашення яких припадає на звітний календарний рік. Крім цього, була тимчасово встановлена нульова ставка резервування коштів за договорами про залучення банками коштів в іноземній валюті від нерезидентів на строк, що дорівнює або менше 183 календарних днів [10].

Як ми бачимо з рис. 1, використання механізму мінімальних резервних вимог свідчить про зміну жорсткої політики Національного банку в застосуванні цього інструмента на поміркованішу та зваженішу. Вона виявляється у зменшенні норм обов'язкового резервування в регулюванні ліквідності та посиленні ролі гнучкіших інструментів, зокрема, рефінансування та процентної політики; постійному удосконаленні внутрішніх важелів регулювання механізму обов'язкового резервування.

З 05 січня 2009 року і до тепер, зміни, що були внесені до норм обов'язкового резервування постановами Національного банку України «Про окремі питання регулювання грошово-кредитного ринку» від 30 січня 2009 року № 33 і «Про окремі питання регулювання грошово-кредитного ринку» від 22 грудня 2008 року № 442, «Про окремі питання регулювання грошово-кредитного ринку» від 20 квітня 2010 року № 210, визначили нові ставки резервування для формування банками обов'язкових резервів [12—15].

Варто зауважити, що інструмент обов'язкових резервних вимог використовується центральними банками для регулювання обсягів грошової маси в обігу та забезпечення певного мінімального рівня ліквідності банківської системи: у разі зниження норми обов'язкових резервних вимог відбувається збільшення вільної ліквідності банків і розширюються їх можливості щодо проведення активних операцій і виконання своїх зобов'язань. Підвищення нормативу обов'язкового резервування зменшує вільну ліквідність банків і пропозицію грошей. На практиці ця залежність виявляється у тому, що зростання/зменшення нормативу обов'язкового резервування позначається на зростанні/зменшенні обсягів сформованих банками обов'язкових резервних вимог, що зберігаються на кореспондентських рахунках банків у Національному банку України, які, у свою чергу, позначаються на зменшенні/збільшенні вільної ліквідності банків (коштів обов'язкових резервних вимог за виключенням обсягів сформованих банками обов'язкових резервів).

Політика мінімальних обов'язкових резервних вимог — один з найстаріших і найрозповсюдженіших інструментів регулювання грошово-кредитної сфери. Обов'язкові резерви як інструмент грошово-кредитної політики існують для того, щоб забезпечити зобов'язання за депозитами комерційних банків. Це їх призначення збереглося і до цього часу. Вони виконують дві основні функції: створюють умови для поточного регулювання банківської ліквідності і одночасно обмежують кредитну емісію, причому значення другої функції постійно зростає тому, що центральні банки все більше віддають перевагу більш гнучким інструментам грошово-кредитного регулювання [2, с. 162].

За весь час існування банківської системи незалежної України обов'язкове резервування було і залишається одним із ключових інструментів грошово-кредитної політики [9].

У кожній державі резервні вимоги, з погляду Закону, полягають у тому, що комерційні банки чи інші депозитні інститути зобов'язані розміщувати в центральному банку мінімальну суму своїх коштів на окремому рахунку. Центральний банк, виконуючи свою функцію регулювання темпів зростання грошової маси в обігу, визначає відповідні межі збільшення агрегатів М1 і М2 [9].

У всьому світі діє практика добровільного підтримання банками відповідного рівня резервів, їм ставиться умова, що ці кошти не можуть бути задіяні в кредитній та інвестиційній діяльності банків, а можуть використовуватися лише як резерв. Банки свідомо здійснюють цю операцію, незважаючи на зменшення їхньої прибутковості.

Проте, Національним банком України було виявлено велику кількість випадків порушень щоденного резервування коштів обов'язкових резервів на своєму кореспондентському рахунку у НБУ на початок операційного дня. Нацбанк листом від 31.03.2009 № 14-011/1523-4816 наголосив на недопустимості ігнорування його вимог щодо порядку формування обов'язкових резервів і звернув увагу керівників банків на необхідність підвищення ефективності роботи з управління активами та пасивами банків, і зобов'язав їх взяти під особистий контроль виконання вимог щодо формування обов'язкових резервів, як за звітний період резервування, так і щоденно [6].

Виконання банками вимог з резервування частки залучених коштів сприяє передусім стабільності на вітчизняному грошово-кредитному та валютному ринках, і тому використовується НБУ як інструмент регулювання співвідношення між пропозицією та попитом на грошові кошти, як елемент стримування або нарощування кредитних коштів в економіці [8].

Механізм формування резервних вимог передбачає, що центральний банк пропонує модель мультиплікаторної пропозиції грошей за рахунок використання резервів. Обсяг обов'язкових резервів завдяки дії грошового мультиплікатора не збільшує пропозиції грошей, і таким чином здійснюється контроль над приростом грошової маси в обігу. Для комерційних банків ступінь зміни обсягу резервів є одним із засобів впливу на масштаби кредитування [17, с. 136].

Норма обов'язкового резервування як інструмент грошової політики впливає не на грошову масу, а на грошовий мультиплікатор і через нього — на обсяги грошової маси. Резервні вимоги змінюються центральними банками більшості країн украї рідко. Однак щодо українських банків можливою є не тільки зміна норми обов'язкового резервування, але й зміна порядку обчислення бази для створення резервів — а це є прихована форма зміни резервних вимог [7, с. 14—15].

Домінуюча роль механізму здійснення обов'язкового резервування в Україні визначається повільним рухом реальних ринкових перетворень, відсутністю можливостей ефективного використання Національним банком інших інструментів, наявності проблем структурного та фінансового характеру. Але протягом тривалого часу механізм обов'язкового резервування змінювався, як змінювались і розміри цих нормативів (табл. 1).

У теорії та на практиці, збільшення та зменшення банківських резервів у центральному банку суттєво впливає на обсяги банківського капіталу. За допомогою обов'язкового резервування НБУ позаемісійним шляхом збільшує або зменшує обсяг вільних коштів у розпорядженні банків, відповідно змінюючи їхні можливості кредитувати позичальників, купувати цінні папери, здійснювати валютні операції тощо.

Таблиця 1

**НОРМАТИВИ ОБОВ'ЯЗКОВОГО РЕЗЕРВУВАННЯ
ДЛЯ ФОРМУВАННЯ БАНКАМИ ОБОВ'ЯЗКОВИХ РЕЗЕРВІВ, %**

Період дії	за короткостроковими депозитами нефінансових корпорацій у національній валюті	за короткостроковими депозитами домашніх господарств у національній валюті	за короткостроковими депозитами нефінансових корпорацій та домашніх господарств в іноземній валюті	за довгостроковими депозитами нефінансових корпорацій та домашніх господарств в іноземній валюті	за коштами на поточних рахунках і депозитами на вимогу нефінансових корпорацій і домашніх господарств	
					у нац. валюті	в інозем. валюті
20.11.2003 — 30.09.2004	6	2	10	8	8	12
	за строковими депозитами нефінансових корпорацій і домашніх господарств		за коштами на поточ. рах. і депозитами на вимогу нефінанс. корпорацій і домашніх господарств		за коштами, залученими іншими депозитними корпораціями від інших депозитних корпорацій-нерезидентів та інших фінансових корпорацій-нерезидентів	
	у нац. валюті	в інозем. валюті	у нац. валюті	в інозем. валюті		
01.10.2004 — 24.12.2004	7	7	8	8	—	
25.12.2004 — 31.08.2005	6	6	7	7	—	
01.09.2005 — 09.05.2006	6	6	8	8	—	
10.05.2006 — 31.07.2006	4	4	6	6	—	
01.08.2006 — 30.09.2006	2	3	3	5	—	
01.10.2006 — 04.12.2008	0.5	4	1	5	—	
05.12.2008 — 04.01.2009	0	3	0	5	—	
05.01.2009 — 31.01.2009	0	4	0	7	—	
з 01.02.2009	0	4	0	7	2	

При цьому пропозиція грошей перебуває в оберненій залежності від норм обов'язкового резервування. Чим вища норма резервування депозитів, тим банк має менше можливостей ви-

користати залучений капітал на кредитування економіки. Тобто, з підвищенням норми резервування, можна спостерігати тенденцію до сповільненого зростання банківського капіталу.

Вимоги щодо дотримання банком порядку формування обов'язкових резервів на окремому рахунку в Національному банку вважаються виконаними, якщо банк своєчасно та в повному обсязі перерахував на окремий рахунок у Національному банку суму обов'язкових резервів у розмірі, установленому Національним банком на відповідний період [11].

Слід зазначити, що зі зниженням нормативу обов'язкового резервування підвищуються темпи зростання обсягів банківського капіталу. На рівень банківського капіталу та на пропозицію грошей можуть впливати кризові ситуації у фінансовому секторі, зокрема, паніка серед населення може суттєво вплинути на обсяги залучених банківських капіталів і стабільності банківської системи в цілому. У кризовій економічній ситуації НБУ варто підвищувати норму обов'язкового резервування, а у періоди стабілізації — знижувати або залишати незмінною. А тому, з огляду на соціально-економічну ситуацію в Україні, а саме послаблення банківського сектору, Національному банку України варто було б знизити норму обов'язкового резервування для банків.

За недотримання банком порядку формування обов'язкових резервів Національний банк застосовує адекватні заходи впливу відповідно до вимог нормативно-правових актів Національного банку з питань застосування до банків заходів впливу за порушення банківського законодавства.

Отже, мінімальні обов'язкові резерви як монетарний інструмент має свої особливості, які зумовлюють специфіку його застосування центральним банком у своїй грошово-кредитній політиці:

по-перше, резервні вимоги — потужний засіб грошово-кредитного регулювання, адже навіть невеликі зміни норми резервів призводять до значних змін в обсягах вільних резервів банків і до ще більших змін, через дію мультиплікатора, — в обсягах їх кредитних вкладень;

по-друге, дія цього інструмента недостатньо керована, оскільки пов'язана з мультиплікативним ефектом;

по-третє, резервні вимоги обов'язкові для виконання усіма банками, тому є жорстким інструментом прямої дії;

по-четверте, мінімальні обов'язкові резерви є постійно діючим довгостроковим інструментом грошово-кредитної політики, на відміну від інших монетарних інструментів, що застосовуються залежно від ситуації на грошово-кредитному ринку.

Враховуючи зазначені особливості, цей інструмент центральними банками використовується для довгострокового регулювання ліквідності банків і грошової маси в обігу. Крім того, використання цього інструменту потребує обережності в застосуванні поряд з ним більш гнучких інструментів грошово-кредитної політики, наприклад, операцій на відкритому ринку.

Література

1. *S. Demiralp, D. Farley / Journal of Banking & Finance 29(2005) 1131—1152 Declining required reserves, funds rate volatility, and open market operations.*
2. *Грудзевич Я., Заставна З.* Політика обов'язкових резервних норм як один із основних інструментів грошово-кредитного регулювання економіки (з досвіду Центробанку Росії) // Регіональна економіка. — 2006. — С. 161.
3. *Дзюблюк О.* Проблеми оптимізації валютно – курсової політики в умовах перехідної економіки // Світ фінансів. — 2005. — №3—4 (4—5). — С. 15—20.
4. Закон України Про Національний банк України: від 20.05.1999 № 679-XIV ВР, зі змінами і доповненнями // Урядовий кур'єр — 1999. — 07, 01.07.99. — № 120—121.
5. *Коновалова С. О.* Специфіка кредитно-грошової політики в умовах світової фінансової кризи // Інвестиції: практика і досвід. — 2009. — №8. — С. 47—48.
6. Лист Національного банку України «Щодо дотримання банками нормативів обов'язкового резервування» від 31.03.2009 № 14-011/1523-4816.
7. *Лютый І. О., Криклій А. С., Януль І. Є.* Макроекономічні чинники грошово-кредитної політики України в сучасних умовах // Финансовые рынки и ценные бумаги. — 2006. — №10. — С. 12—16.
8. *А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін.* Банківські операції: Підручник/ за заг. ред. А.М. Мороза. — Вид.4-те, без змін. — К.: КНЕУ, 2009. — 603 с.
9. Офіційний сайт Національного банку України в мережі Інтернет — www.bank.gov.ua
10. Положення про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 11.10.2008 № 319: Постанова Правління Національного банку України від 16.10.2008 № 328.

11. Положення про порядок формування обов'язкових резервів для банків України: Постанова Правління Національного банку України від 16.03.2006 р. № 91, зі змінами та доповненнями.
12. Постанова Національного банку України «Про окремі питання регулювання грошово-кредитного ринку» від 21 липня 2009 року № 414.
13. Постанова Національного банку України «Про окремі питання регулювання грошово-кредитного ринку» від 19 травня 2004 року № 221.
14. Постанова Національного банку України «Про окремі питання регулювання грошово-кредитного ринку» від 30 січня 2009 року № 33.
15. Постанова Правління Національного Банку України «Про окремі питання регулювання грошово-кредитного ринку» від 20 квітня 2010 року № 210.
16. *Стельмах В. С.* Монетарна політика Національного банку України: сучасний стан та перспективи змін / За ред. В. С. Стельмаха. — К.: Центр наукових досліджень Національного банку України, УБС НБУ, 2009. — 404 с.
17. *Стельмах В. С., Єніфанов А. О., Гребенік Н. І., Міщенко В. І.* Грошово-кредитна політика в Україні / За ред. В. І. Міщенка. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: Т-во «Знання», КОО, 2003. — 421 с.

Статтю подано до редакції 14.03.11 р.

УДК 339.727.22

Т. В. Майорова, канд. екон. наук, доцент,
завідувач кафедри банківських інвестицій,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В статті розглядаються проблеми впливу економічної глобалізації на активізацію інвестиційної діяльності, проведено аналіз ринку іноземних інвестицій в Україні, визначені напрями удосконалення державної політики залучення іноземних інвестицій.

Ключевые слова: глобализация, глобальная экономика, инвестиционный процесс, иностранные инвестиции.

The article deals with the problems of economic globalization impact on investment activity intensification, analyses foreign investment market in Ukraine, as well as determines the ways of improving the state policy of foreign investment attraction.

Key words: globalization, global economy, investment process, foreign investment.

У статті розглянуто проблеми впливу економічної глобалізації на активізацію інвестиційної діяльності, проведено аналіз ринку іноземних інвестицій в Україні, визначені напрями вдосконалення державної політики залучення іноземних інвестицій.

Ключові слова: глобалізація, глобальна економіка, інвестиційний процес, іноземні інвестиції.

Економічний розвиток людства на межі XX—XXI ст. відбувається під знаком глобалізації. Зростають міжнародна торгівля та інвестиції, небачених досі масштабів досягла диверсифікація світових фінансових ринків і ринків робочої сили, відчутно зросла роль ТНК у світогосподарських процесах, загострилася глобальна конкуренція, з'явилися системи глобального менеджменту.

Витоки глобалізації припадають на XVI і XVII ст., коли стійке економічне зростання в Європі поєднувалося з успіхами у мореплавстві й географічними відкриттями. У результаті португальські та іспанські торговці поширили свій вплив по всьому світу та зайнялися колонізацією Америки. У XVII ст. голландська Ост-Індська компанія, що торгувала з багатьма азійськими країнами, стала першою справжньою міжнаціональною компанією. У XIX ст. швидка індустріалізація призвела до зростання торгівлі й інвестицій між європейськими державами, їх колоніями і США. У цей період несправедлива торгівля з країнами, що розвивалися, мала характер імперіалістичної експлуатації. У першій половині XX ст. процеси глобалізації були перервані двома світовими війнами і періодом економічного спаду, що їх розділяв.